

Gheronda Iosif Vatopedinul

DIALOGURI LA ATHOS

Traducere din limba greacă și note de Nicușor Deciu

Carte tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului
TEOFAN
Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

DOXOLOGIA
Iași, 2012

Traducere realizată după originalul din limba greacă cu titlul:
Γέροντος Ιωσήφ Βατοπαιδινού Συζήσεις στον Άθωνα

*Ediția apare cu acordul și binecuvântarea
Sfintei Mari Mănăstiri Vatoped care deține
și drepturile duhovnicești asupra textului.*

Cuprins

Prolog	9
Zidirea și căderea omului	12
1. <i>De ce a zidit Dumnezeu lumea și pe om?</i>	12
2. <i>Cum trăia omul în Rai?</i>	13
3. <i>Care a fost cauza căderii omului?</i>	13
4. <i>De ce s-a dat prima poruncă protopărinților?</i>	15
5. <i>De ce Dumnezeu, de vreme ce a cunoscut căderea lui Adam, nu a împiedicat-o?</i>	15
6. <i>Ce este păcatul strămoșesc și care sunt urmările lui?</i>	16
7. <i>Care sunt însușirile specifice și puterile sufletului omenesc?</i>	19
8. <i>Ce este vederea duhovnicească a lui Dumnezeu?</i>	20
9. <i>Cine este diavolul și cum lucrează?</i>	21
10. <i>Ce este dreptatea dumnezeiască și cum se aplică aceasta?</i>	24
11. <i>Ce este Pronia dumnezeiască și cum „se manifestă” în viața noastră?</i>	28
Patimile, bolile sufletului	32
1. <i>Ce sunt patimile și care este cea mai mare dintre ele?</i>	32
2. <i>Ce sunt plăcerile? Care sunt nevinovate și care vinovate?</i>	33
3. <i>Ce este binele și răul și cum lucrează?</i>	36
4. <i>Cum se face că Domnul într-un loc zice: „Nu judecați”, iar în altul: „Judecați judecată dreaptă” (Ioan 7,24)?</i>	37

<i>5. Cum poate fi vindecată firea bolnavă care cade cu ușurință în osândire?</i>	38
<i>6. Ce este nesimțirea potrivit Părinților Bisericii?</i>	40
<i>7. Cât de mult vatămă mânia și care sunt cauzele care o provoacă?</i>	41
<i>8. Ce este calomnia (clevetirea) și de ce trebuie să o suportăm?</i>	43
Viața monahală	45
<i>1. Ce este monahul și cum poate să înțeleagă cineva dacă i se potrivește viața monahală?</i>	45
<i>2. Care este adevăratul ucenic ascultător?</i>	49
<i>3. Ce este lepădarea?</i>	51
<i>4. Ce sunt gândurile (logismoi), care este cauza ce le provoacă, cum îl influențează pe om și cum se luptă împotriva lor? Este posibil să înceteze vreodată?</i>	52
<i>5. Ce este războiul nevăzut?</i>	53
<i>6. Care este lupta (nevoința) interioară a unui monah?</i>	54
<i>7. Care este deosebirea dintre lupta (nevoința) cu care se confruntă monahii și cea a oamenilor care trăiesc în lume?</i>	55
<i>8. Ce înseamnă curăția „inimii” și cum se dobândește aceasta?</i>	56
<i>9. Ce sunt ispitele (încercările) și care este scopul lor?</i>	58
<i>10. Ce este paternitatea duhovnicească?</i>	60
<i>11. Cum „pățimesc cele dumnezeiești” adevărații monahi?</i>	63
<i>12. Ce sunt proorociile și de ce nu se fac clare în privința timpului?</i>	65
<i>13. Ce este akedia (negrija) și cum poate fi înfruntată?</i>	68
<i>14. Ce este nepățimirea? Poate cineva s-o dobândească pe aceasta, dacă voințe?</i>	70
<i>15. Ce este harul dumnezeiesc? Este cu putință a fi descris (cuprins) acesta?</i>	72

Calea pocăinței	74
1. <i>Ce este botezul și de ce ne botezăm?</i>	74
2. <i>Unde duce adevărata pocăință?</i>	75
3. <i>Care sunt mijloacele practice care conduc și contribuie la făptuirea pocăinței?</i>	77
4. <i>De ce este necesară spovedania?</i>	79
5. <i>Ce este plânsul și care este folosul lui pentru credincios?</i>	81
6. <i>Ce este credința?</i>	84
7. <i>Care este legătura dintre curaj și credință?</i>	86
8. <i>Ce este rugăciunea, care sunt elementele ei definitorii și care roadele ei?</i>	89
9. <i>Ce este rugăciunea minții și de ce se numește astfel? Cum poate fi dobândită?</i>	91
10. <i>Ce este „nerușinarea cea de laudă”?</i>	96
11. <i>Cum se face cunoscută în om voia dumnezeiască?</i>	97
12. <i>Care sunt însușirile omului înțelept (priceput)?</i>	100
13. <i>De ce uneori harul lui Dumnezeu bate la ușa unor oameni nepăsători și indiferenți?</i>	101
14. <i>Ce este simplitatea cea „întru Hristos”?</i>	102
15. <i>Ce este smerenia?</i>	103
16. <i>Care sunt cele mai practice moduri de comportare care duc la smerenie?</i>	105
17. <i>Ce este blândețea și care este „pământul” pe care îl vor moșteni cei blânzi?</i>	106
18. <i>Ce este milostenia și cum se pune în lucrare?</i>	108
19. <i>De ce oamenii virtuoși, care sunt prietenii lui Dumnezeu, sunt prizonieri și în timp ce sunt prizonieri se bucură?</i>	112
20. <i>Ce sunt „schimbările” în viața duhovnicească?</i>	113
Căsătoria și familia	115
1. <i>Care este înțelesul tainei căsătoriei?</i>	115
2. <i>Cum se va realiza această unitate?</i>	116

3. „Bărbatul este cap al femeii”, spune Apostolul Pavel. Ce înțeles are această frază?	127
4. Ce spune Sfântul Ioan Gură de Aur despre manifestarea iubirii bărbatului față de femeia sa?	129
5. O povestire adevărată. O pildă vie de soț autentic	131
Culegere filocalică	134
<i>Folosul primit de la ispite</i>	134
<i>Patimile, bolile sufletului</i>	140
<i>Viața monahală</i>	150
<i>Calea pocăinței</i>	166
<i>Rugăciunea</i>	182
<i>Dragostea</i>	187
<i>Căsătoria și familia</i>	192

„Îngăduiți-vă unii pe alții în iubire” (Efeseni 4,2), „Nimeni să nu caute ale sale, ci fiecare pe ale aproapelui” (1 Corinteni 10,24), „Oricui îți cere, dă-i; și de la cel ce ia lucrurile tale nu cere înapoi” (Luca 6,30), „Iubiți pe vrăjmașii voștri, rugați-vă pentru cei ce vă vatămă și vă prigonesc” (Matei 5,44), „Toate câte voiți să vă facă vouă oamenii, asemenea și voi să faceți lor” (Matei 7,12), „Binecuvântați și nu blestemați” (Romani 12,14).

*8. Ce este calomnia (clevetirea)
și de ce trebuie să o suportăm?*

Calomnia este cel mai groaznic spectru al urii și răutății, cea mai dureroasă traumă pentru cel ce o suportă. Calomnia este arma defensivă a inferiorității. Pentru că nu poate să-și acopere propria goliciune și meschinărie, omul încearcă să-i întunece pe cei ce se află mai sus, crezând că astfel se va îndreptăți.

Întrucât este o uneltire mincinoasă și vicleană, constituie cea mai grea traumă pentru acela care o pătimește. Cu dreptate proorocul David, adresându-se lui Dumnezeu, spune: „Izbăvește-mă de clevetirea oamenilor, și voi păzi poruncile Tale” (Psalmi 118,134). Vrăjmașul diavol cunoaște chinul și durerea, pe care le provoacă această răutate și o folosește împotriva celor ce se luptă împotriva lui cu putere. Scopul său este acela de a face să cedeze răbdarea acestora. A folosit-o chiar și împotriva Domnului nostru, prin mijlocirea fariseilor.

Cât privește răutatea și viclenia, calomnia (clewetirea) deține primul loc în catalogul răutății. Deține însă primul loc și în catalogul demnității și al vieții îmbunătățite. Căci folosul pe care îl pricinuieste întrece răsplata pentru atotcuprinzătoarea iubire de osteneală.

Doar harul și acoperământul iubirii dumnezeiești pot să ducă această povară a nedreptei calomnii. Credinciosul să-L aibă ca pildă pe Domnul nostru, Care i-a iertat pe calomniatorii cei îndrăciți. „Părinte, iartă-le lor, că nu știu ce fac” (Luca 23,34). Toți cei care au ridicat această cruce foarte grea au câștigat și „fericirea” pe măsură: „Fericiti veți fi voi când vă vor ocări și vă vor prigoni și vor zice tot cuvântul rău împotriva voastră, mințind din pricina Mea” (Matei 5,11).

În calitate de purtători și următori ai iubirii, primim și îndurăm această plagă diavolească, avându-L pe Domnul drept pildă; și învățăm că „plata noastră multă este în ceruri” (Matei 5,12).

VIAȚA MONAHALĂ

1. Ce este monahul și cum poate să înțeleagă cineva dacă i se potrivește viața monahală?

„În privința aceasta avem multe de vorbit și lucruri grele de tâlcuit, pentru că voi v-ați făcut greoi la auz.” (Evrei 5,11) Încep răspunsul împrumutând cuvintele Apostolului Pavel. Domnul nostru ne tâlcuiește foarte limpede una din principalele noastre datorii: „Fiți desăvârșiți, precum Tatăl vostru Cel ceresc desăvârșit este” (Matei 5,48). Iar iudeului care a întrebat cum să devină desăvârșit i-a răspuns: „Dacă voiești să devii desăvârșit, du-te, vinde averea ta, dă-o săracilor; după aceea, vino și urmează-mi, luându-ți crucea ta” (vezi Matei 19,21). Sunt multe pasajele din Sfânta Scriptură care mărturisesc voia „după binevoire” a lui Dumnezeu pentru viața cea mai desăvârșită „în Hristos”. Însă mai mult decât orice poruncă și îndemn este pilda Domnului nostru, Care a înfățișat prin faptă modul și calea desăvârșirii: „Așadar, oricine dintre voi care nu se leapădă de tot ce are nu poate să fie ucenicul Meu” (Luca 14,33), și aplicând aceasta El Însuși spune: „Vulpile au vizuini și păsările cerului cuiburi; Fiul Omului însă nu are unde să-Și plece capul” (Matei 8,20).

Cel ce exprimă această poziție și urmează această alegere este monahul. Mijloacele și uneltele care conlucrează la reușita vieții monahale sunt lepădarea de sine, neagonisirea, lipsa de grijă, atotcuprinzătoarea iubire de osteneală și nerisipirea. Însă pricina care le impune este zdrobirea personalității, adusă de căderea celor întâi-zidiți. După cădere am dobândit „cugetul inimii care se pleacă la rău din tinerețile noastre” (vezi Facerea 8,21). Pentru ca să se reușească restabilirea și reîntoarcerea la „simplitatea cea din-tâi” a firii noastre, prin mijlocirea pocăinței, este nevoie de îndepărtarea de cauzele și factorii care împiedică îndreptarea firii. Această abținere de la multe cauze este urmărită de viața monahală, pentru ca să readucă, cu ajutorul harului, valoarea realității „după chipul și după asemănarea lui Dumnezeu” pe care a pierdut-o.

Monahul, ghidându-se în nevoile vieții după „trebuință”, și nu după pofta risipei, pune în lucrare lepădarea și neagonisirea. În acest fel, el îndepărtează cauzele și materiile, care provoacă și stârnesc simțurile spre plăcere și spre reaua întrebuițare a lucrurilor. Lepădarea, în calitate de îndepărtare de cauzele iraționale, izbăvește mintea de risipirea fără scop și o trezește, astfel încât să-și revadă gândurile și faptele, de vreme ce s-a îndepărtat pe nesimțite de la menirea sa. „Omul, în cinste fiind, n-a priceput; alăturatu-s-a dobitoacelor celor fără de minte și s-a asemănat lor” (Psalmi 48,12). Mintea, după ce se întoarce „întru sine” din rătăcirea sa, se întoarce spre

Dumnezeu prin rugăciune, primește luminarea și replăsmuirea caracterului său, așezând simțurile în lucrarea poruncilor dumnezeiești.

Atunci harul dumnezeiesc, care a fost ofensat prin viața supusă păcatului de dinainte, revine în lucrare și conduce la curăție și sfințenie, care este ținta și scopul menirii noastre. Aceasta este rațiunea pentru care marii noștri Părinți au hotărât că monah este cel care „își păzește mintea” (*cf.* Sfântul Antonie cel Mare). Adică toată străduința și programul petrecerii monahale este păzirea și atenția minții, pentru ca să nu se facă rele întrebuițări ale înțeleșurilor și, prin urmare, rele întrebuițări ale lucrurilor, așadar călcări de poruncă și păcate cu fapta.

Oricine dorește să urmeze viața monahală este de trebuință să-i cunoască fie și în parte însușirile și să judece dacă poate să le țină pe tot parcursul vieții sale.

După ce intră în mănăstire ucenicul este pus la încercare, primind totodată neîncetat învățătură și tâlcuindu-i-se canoanele vieții monahale. Primul stadiu al încercării este ascultarea și supunerea față de rânduielile mănăstirii prin prevederea și reglementarea îndrumătorului duhovnicesc, egumenul frăției mănăstirești. Cercarea se face de ambele părți: este cercetat ucenicul, acesta încercând la rândul lui obștea și programul mănăstirii.

După buna înțelegere a celor două părți și încuviințarea egumenului, se face tunderea, schimbarea numelui ucenicului și alăturarea sa la frăția monahală.

Foarte mulți oameni sunt nedumeriți pentru ce anume este nevoie de supunere? Oare nu constituie aceasta anulare a personalității? Supunerea în cazul fapturilor zidite de Dumnezeu nu este o degradare, așa cum se întâmplă în cazul supușilor față de stăpânii și domnii lor, ci dimpotrivă, constituie fundamentul și principiul ipostasului ontologic al fapturilor în sfera lui „a fi”, de vreme ce nici una din acestea nu este de sine existentă. Cu dreptate întărește Domnul nostru că „fără Mine nu puteți face nimic” (Ioan 15,5).

Chiar dacă totdeauna acesta a fost și este ipostasul existenței și al creșterii fapturilor, după cădere supunerea (ascultarea) a devenit o necesitate definitivă, deoarece în viața omului a intrat stricăciunea și moartea. Pricina stricăciunii și a morții nu a fost oare blestemul autonomiei și al apostaziei?

Făcătorul Însuși i-a spus mai înainte primului om creat: „În ziua în care vei călca porunca și vei tăia dependența de Mine vei muri”. Nu a spus: „Te voi omorî”, ci tu însuși te vei despărți de Viața însăși, de Făcătorul tău. Cele cauzate nu pot exista fără înrâurirea cauzei.

Așadar, condiția supunerii și a ascultării este modelul și rădăcina existenței și a vieții și nu este o impunere care provine din stihii exterioare. Cea mai clară dovadă în acest sens este Înnoitorul și Restauratorul nostru, Însuși Domnul nostru. Ca Cel ce este fără de păcat, nu avea nevoie de dependență și de supunere. Însă pentru propria noastră replăsmuire a

arătat necesitatea ei: „Nu caut voia Mea, ci voia Celui care M-a trimis” (Ioan 5,30). Și ca să arate încheierea misiunii spune: „Tată, lucrul pe care Mi l-ai dat să-l fac l-am săvârșit” (Ioan 17,4).

A doua condiție și lege a viețuirii monahale este atotcuprinzătoarea iubire de osteneală – arătare a ridicării crucii –, pe care Domnul nostru o consideră de neapărată trebuință. „Dacă vrea cineva să vină după Mine, să se lepede de sine, să-și ia crucea și să-Mi urmeze Mie” (Matei 16,24). Atotcuprinzătoarea ridicare a crucii este desființarea satisfacerii poftei, pe care a primit-o Adam din gustarea fructului oprit, dar și, în general, a atotcuprinzătoarei iubiri de plăcere, pe care omul a folosit-o în chip irațional și împotriva legii.

Domnul nostru, din pricina iubirii Sale de oameni (a filantropiei), a respins plăcerea, maica morții, prin iubirea de osteneală și durere a crucii și a predat celor ce-L urmează modul cel mai potrivit pentru aceasta. Dacă consecința oricărei neascultări și călcări de lege este satisfacerea poftei, adică plăcerea, dezicerea de ea este împotrivirea cea iubitoare de osteneală.

2. Care este adevăratul ucenic ascultător?

Adevăratul ucenic ascultător este asemenea modelului adevărat, al Domnului nostru Iisus Hristos, Care S-a făcut ascultător până la moarte față de Dumnezeu Tatăl și apoi ne-a dăruit nouă biruința Învierii. Ascultătorul desăvârșit, Hristos, ne descoperă: